

บทที่ 5

อภิปรายผล

ในการศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหาดง จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ ประชากรผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหาดง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2542 จำนวนทั้งสิ้น 30 คน โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจและความเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาและบันทึกข้อมูลในรูปของ เอกสาร แถบบันทึกเสียง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เรียบเรียงนำเสนอในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ได้ผลสรุป ดังนี้

อภิปรายผล

หากจะพิจารณาจากข้อมูลที่ว่าด้วยการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา (ซึ่งรวมถึงการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาด้วย) ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหาดง จังหวัดเชียงใหม่ ในการศึกษาคครั้งนี้เป็นหลักแล้ว อาจกล่าวได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมากพอสมควร

แต่ถ้าหากจะวิเคราะห์กันในรายละเอียดลงไปมากกว่าข้อความที่ถามในการสัมภาษณ์แล้ว จะเห็นได้ว่า ความรู้ที่ว่านี้จะเป็นข้อมูลอยู่ไม่น้อย ประการแรกเราไม่มีทางทราบได้ว่าข้อมูลความรู้ที่ผู้บริหารโรงเรียนได้รับจากแหล่งต่าง ๆ ที่พวกเขาระบุมาโดยเฉพาะจากหน่วยงานต้นสังกัด (ในกรณีนี้คือ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหาดง) เป็นข้อมูล ความรู้ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ครอบคลุมทุกเรื่องที่ผู้บริหารโรงเรียนควรรู้หรือไม่ ยกเว้นข้อมูลความรู้ประเภทตัวพระราช

บัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ ฯลฯ ของหน่วยงานหน่วยเหนือขึ้นไปในกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งในตัวของมันเองก็เป็นปัญหาสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมากอยู่แล้วที่จะรับรู้และจดจำเรื่องทุกเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องสำคัญ ๆ เช่น การปฏิรูปการศึกษาโดยที่ไม่ลืมเรื่องบางเรื่องก่อนหน้านี้ จึงมีข้อจำกัดอยู่ไม่น้อย ประการที่สอง ข้อมูลความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ที่ว่านี่ความจริงแล้วจะมีทั้งข้อมูลความรู้ที่เป็นข้อบัญญัติที่เขียนด้วยภาษาที่โดยทั่วไปแล้ว บุคลากรทางการศึกษา สามารถอ่านได้ รับทราบได้ตลอดจนความรู้ ข้อมูลที่เป็นแนวคิด และหรือปรัชญา/หลักการที่อยู่เบื้องหลังการกำหนดข้อบัญญัติเหล่านั้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาข้อมูล ความรู้ในลักษณะหลังนี้ประกอบด้วยแล้ว จะเห็นได้ว่าข้อมูล ข่าวสารที่ผู้บริหารโรงเรียนในการศึกษาคั้งนี้ได้รับเป็นข้อมูลข่าวสาร (ความรู้) ที่จำกัดมาก เพราะโดยทั่วไปแล้วบุคลากรระดับปฏิบัติ (ทั้งครูและผู้บริหารโรงเรียน) มักจะไม่มีโอกาสได้ ทำความรู้จักและ/หรือทำความเข้าใจกับที่มาที่ไปของข้อบัญญัติที่หน่วยเหนือสั่งการลงมาเท่าที่ควร

ถึงแม้เราจะทักท้วงเอาว่าผู้บริหารโรงเรียนในการศึกษาคั้งนี้ มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องสำคัญที่ศึกษามากพอสมควรก็ตาม แต่ครั้นถามลึกลงไปอีกระดับหนึ่งว่าเมื่อมีความรู้ดังกล่าว พวกเขา มีความเข้าใจมากน้อยเพียงใดเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งต่างๆ คำตอบของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหาดง ยิ่งตอกย้ำให้เห็นถึงข้อจำกัดของความรู้เบื้องต้นมากขึ้นไปอีก จากจำนวนผู้บริหารโรงเรียน 30 คน ที่ให้สัมภาษณ์ ปรากฏว่ามีเพียง 2-3 รายเท่านั้นที่ตอบว่ามีความเข้าใจในข้อมูล ข่าวสาร (ความรู้) เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาอย่างชัดเจนหรือมีความเข้าใจดีพอ ส่วนที่เหลือทั้งหมดจะตอบเป็นอย่างอื่นที่บ่งบอกถึงความเข้าใจไม่ดีพอ ไม่ชัดเจนพอ ฯลฯ เช่น พอดีเข้าใจแต่ไม่แจ่มแจ้ง ไม่ชัดเจน 100% พอดีเข้าใจคร่าว ๆ ยังคลุมเครืออยู่ ข้อมูลข่าวสารยังขัดแย้งกัน สรุปไม่ได้ พอสมควรประมาณ 50% พอดีเข้าใจไม่ชัดเจน บางเรื่องยังสับสน ไม่แจ่มแจ้ง แต่พร้อมที่จะปฏิบัติ ไม่ชัดเจน ยังสับสนบางประเด็น ฯลฯ

คำตอบในข้อนี้ ทำให้ผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ ณ ที่นี้ว่า ในชั้นนี้ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหาดง ยังเป็นปัญหาอยู่มาก อันน่าจะเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญยิ่ง ต่อความสำเร็จของการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา ทั้งระบบใหญ่ และระบบย่อยจนลงมาถึงสถานศึกษา ทั้งนี้ก็เพราะว่าในการดำเนินการใด ๆ ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และคุณภาพนั้น

ความรู้ ความเข้าใจที่ดีพอ ที่แจ่มแจ้ง ชัดเจน และที่ถูกต้องของผู้ที่ต้องดำเนินการ เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของความสำเร็จ

นอกจากนี้ การที่ผู้บริหารโรงเรียนทั้งหมดตอบว่าเคยเข้าร่วมการประชุม อบรม สัมมนา เกี่ยวกับการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทั้งแทบทุกครั้งหรือทุกครั้ง ในตัวของมันเองไม่ได้เป็นหลักประกันว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้อย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน และถูกต้องเสมอด้วยกันทุกคน ทั้งนี้ก็เพราะข้อจำกัดส่วนบุคคลในเรื่องความสามารถในการรับรู้และเข้าใจเรื่องที่สลับซับซ้อน บางคนมีมาก บางคนมีน้อยซึ่งเป็นเรื่องที่รับทราบกันคืออยู่โดยทั่วไป และที่ไปเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ก็เป็นไปโดยหน่วยเหนือสั่งให้ไปหรือสั่งให้ไปเข้าร่วม ไม่ใช่เกิดจากความต้องการอยากจะทำอย่างเข้าใจ ด้วยเจตจำนงของตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถามว่าเพื่อน ๆ ผู้บริหารโรงเรียนคนอื่น ๆ นอกจากตัวเองมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้หรือไม่ ปรากฏว่าเกือบทั้งหมดจะตอบว่าไม่แน่ใจ ไม่ทราบ ฯลฯ ซึ่งคำตอบแบบนี้ ทำให้ข้อกังขาเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจของผู้บริหารโรงเรียนในการศึกษาครั้งนี้ โดยรวมมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้นถึงจุดที่พอจะกล่าวอ้างได้ว่า จริง ๆ แล้วพวกเขามีปัญหาอยู่ค่อนข้างมากในเรื่องความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิรูปทั้งการศึกษาโดยรวม และโดยเฉพาะการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มิได้ยืนยันว่าถึงจะมีความรู้ ความเข้าใจยังไม่ชัดเจนยังไม่แจ่มแจ้งพอ ยังมีความสับสนอยู่บ้าง ฯลฯ พวกเขาพร้อมที่จะปฏิบัติตามนโยบายหรือคำสั่งของหน่วยเหนือที่มีมาถึงสถานศึกษา

ประเด็นสุดท้ายนี้เองที่ดูเหมือนจะเป็นปัญหาและอุปสรรคอันสำคัญยิ่งของการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา และการปฏิรูปการศึกษา เพราะความสามารถในการปฏิบัติตามนโยบายหรือคำสั่งของหน่วยเหนือ ไม่ใช่ตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของความสำเร็จของการปฏิรูปที่ดีเลย เพราะตราบคิที่ผู้บริหารโรงเรียนไม่มีความรู้ ความเข้าใจที่ดีพอ ชัดเจนพอ สมบูรณ์พอ เกี่ยวกับเรื่องที่ถูกสั่งให้ปฏิบัติ การดำเนินการของพวกเขาก็เป็นปฏิบัติการของข้าราชการตามคำสั่ง/นโยบายที่เคยเป็นมาแต่อดีต และที่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้องมีการปฏิรูปในขณะนี้

การไปร่วมการประชุม อบรม สัมมนา เพราะมีคำสั่งให้ไปดังที่กล่าวถึงมาแล้วเบื้องต้นบวกกับความพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งและนโยบายของหน่วยเหนือไม่ว่าจะมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเหล่านั้นหรือไม่ก็ตาม ไม่ใช่สูตรที่ดีพอเลย สำหรับการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนในยุคปฏิรูปการศึกษา

ความสามารถอันจำกัดที่จะแสวงหาข้อมูล ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการบริหารการศึกษา การปฏิรูประบบบริหารการศึกษาด้วยตนเอง นอกเหนือไปจากการรอรับจากหน่วยเหนือและ/หรือการบอกรับวารสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษาของหน่วยเหนือ หรือหน่วยงานเอกชนอื่นๆ ก็คงจะไม่เพียงพอที่จะช่วยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ดีพอ ชัดเจนพอเกี่ยวกับเรื่องสำคัญ ๆ ที่ว่านี้

ดังนั้น บทเรียนสำคัญยิ่งจากการศึกษาในครั้งนี้คือ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องปฏิรูปตัวเองเป็นเบื้องต้น โดยเริ่มจากการปฏิรูปวิธีคิดที่จะแสวงหาข้อมูล ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการปฏิรูปด้วยตัวเองให้มากขึ้น แทนที่จะเป็นฝ่ายรอรับข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ที่หน่วยเหนือจะส่งมาให้ หรืออีกนัยหนึ่งจะต้องทำตัวเป็นผู้เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพราะแหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ มีอยู่มากมาย บัญหาอยู่ที่ว่าพวกเขาพร้อมแล้วหรือยังที่จะเป็นฝ่ายรุกเข้าไปหาแหล่งต่าง ๆ เหล่านี้

นอกจากนี้ การพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ กับเพื่อนผู้บริหารโรงเรียนด้วยกัน (หรือกับครูผู้สอนและบุคคลอื่นๆ ที่จะเป็นโยบายต่อการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ) สม่าเสมอมากขึ้น น่าจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยทำให้ผู้บริหารโรงเรียนจิตเกลา คัดแปลง ปรับปรุงฐานความรู้ ความเข้าใจของพวกเขาให้มีความแข็งแกร่งถูกต้องสมบูรณ์อยู่เสมอ ๆ อันจะเป็นหลักประกันที่ดีกว่าที่จะทำให้พวกเขาสามารถดำเนินการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาตั้งแต่ระดับสถานศึกษาของพวกเขา จนถึงระดับอื่นๆ ที่สูงขึ้นไปได้อย่างดี มีประสิทธิภาพ และมีความหมาย .

เรื่องของความรู้ ความเข้าใจของบุคลากรทางการศึกษาระดับปฏิบัติ มักจะถูกมองข้ามโดยหน่วยเหนือหรือมักจะถูกทักท้วงเอาไว้ว่าเมื่อข้างบนสั่งลงมาแล้ว แจ้งมาแล้ว เรียกไปรับฟังคำสั่งแจ้งในการประชุม อบรม สัมมนาต่าง ๆ แล้ว พวกเขาจะมีความรู้ ความเข้าใจดีพอที่จะไปปฏิบัติตาม

ความเข้าใจดังกล่าว น่าจะไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องอีกต่อไปแล้วในยุคของการปฏิรูปการศึกษา เช่นในขณะนี้ ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องและที่ดีจะต้องเกิดมาจากความต้องการที่จะรู้และเข้าใจของผู้ปฏิบัติด้วย ซึ่งในการศึกษาค้างนี้มีผู้บริหารโรงเรียนประเภทที่สามารถปฏิบัติเช่นนี้ได้มีจำนวนน้อยเกินไป และคงจะเป็นเช่นเดียวกันในที่อื่น ๆ ทั่วประเทศ

ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะตัวผู้บริหารโรงเรียนเอง คงจะต้องหันกลับมาพิจารณาประเด็นนี้อย่างจริงจังมากขึ้น และให้ความสนใจกับรูปแบบและวิธีการที่จะกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียนแสวงหาความรู้ พัฒนาความเข้าใจของพวกเขาด้วยตัวเองให้มากขึ้น ควบคู่ไปกับการสั่งการจากเบื้องบน ถ้าหากเราต้องการจะเห็นการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาและการปฏิรูปการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหางดง และของอำเภออื่น ๆ ทั่วประเทศประสบความสำเร็จ ด้วยเหตุผลง่าย ๆ ว่า การปฏิรูปใดจะประสบความสำเร็จไม่ได้ ถ้าหากว่าผู้บริหารโรงเรียน (และผู้ปฏิบัติอื่น ๆ) ไม่ปฏิรูปตัวเองเสียก่อนเป็นเบื้องต้น